

EJUSDEM ALBINI
DE INCARNATIONE CHRISTI ET DE DUABUS IN EO NATURIS
LIBELLI DUO
NEC NON
DE VERITATE UNIUS PERSONÆ
LIBER PRIMUS
QUI ET TERTIUS ADVERSUS ELIPANDUM.

I. Dum Spiritu sancto gubernante orationis nostræ A navigium de fragosis disputationum locis ad portum liberæ locutionis perveniret [*Cod. Paris.*, pervenit]; et rosea cœlesti lumine aurora oculis refulget nostris, et florigeris riparum collibus diversi coloris nobis prata apparent; eamus per pulcherrimas sanctorum Patrum possessiones flores colligere, ad componendam capiti nostro, id est Christo Jesu, ecclesiasticæ veritatis coronam. Et primo omnium per amœnissimas Jordanici ruris ripas humili corde, aure intenta, cervice inclinata, sanctissima Salvatoris nostri osculante vestigia, pedetentim procedamus audire paternæ vocis testimonium de Domino nostro Jesu Christo, qui purissimi alvei undulis a beato præcursore Joanne baptizatus est.

II. Refert siquidem Lucas, unus de his binis animalibus olim præordinatis Redemptoris nostri scribere miracula, quod omni populo baptizato, et ipso Jesu baptizato, ascendenteque de aqua et orante, Spiritus sanctus in specie columbæ descendit super eum, et vox æterni Patris ad eum de cœlo facta: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi* (*Luc. III, 22*). Et ne forte dubium esset inter tantos, qui ibi tunc temporis fuerunt præsentibus, super quem hæc vox facta fuisset, dicat ipse beatissimus Baptista quid vidisset, quid audisset, qui vidit Jesum venientem ad se, et ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: hic est quem dixi vobis, post me venit vir* (*Joan. I, 29, 30*). Agnum dixit, virum dixit, et de eo testimonium perhibuit: *Quia vidi Spiritum Dei descendentem super eum*. Addidit quoque, unde sciret, quis esset, de quo testimonium perhibuit: *Et ego nesciebam eum, sed qui* **896** *misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto: et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei* (*Ibid. vers. 31-34*). Ecce testimonium Patris de eo qui baptizatus est: *Tu es Filius meus dilectus, in te mihi complacuit*. Ecce testimonium beati Joannis: *Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*. Quem Agnum Dei, quem virum nominavit, hunc ex inspiratione mittentis se ad baptizandum sine dubio Filium Dei prædicavit.

III. His in collibus Jordanici fluminis auditis, sequamur, licet a longe, vestigia beatorum apostolorum, qui cum Christo sanctissimi cacumina montis

ascenderunt, et spectemus quid revertentes renuntiant nobis, quid viderint, vel quid audierint. Sed illis descendentibus data sunt eis præcepta, celare visa et audita, donec filius hominis a mortuis resurgeret (*Matth. XVII*). Tanta fuit gloria visionis et majestas vocis paternæ, ut non liceret mundo hæc prædicare, donec gloria resurrectionis peracta esset. Ecce modo Christus omni dispensatione salutis nostræ peracta sedet a dextris Dei: dicant apostoli libera voce et publica prædicatione quid audierint vel quid viderint: *Vidimus, sanctus inquit Joannes unus de filiis tonitru, gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate* (*Joan. I, 14*); unam siquidem significans personam, in qua est omnis plenitudo veritatis et gratiæ, super quam hæc vox paternæ testificationis allata est. Consideremus quoque quid idem beatus evangelista recubus pectoris Christi, in Epistola sua de eadem sentiret voce, qui, post alia multa veritatis testimonia quæ de Christo protulit: *Si testimonium, inquit, hominum accepimus, testimonium Dei majus est, quoniam hoc est testimonium Dei quod majus est, quia testificatus est de Filio suo, qui credit in Filio Dei, habet testimonium Dei in se* (*I Joan. V, 9, 10*). Magnum est testimonium Præcursoris, qui missus est ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Ait enim viso Spiritu sancto descendente in baptizatum Jesum, et audita voce paternæ majestatis: *Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei* (*Joan. I, 34*). Sed multo majus est Dei testimonium, quod testificatus est de Filio suo, cum de cœlo illum alloquens ait: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi*. Audiamus etiam quomodo idem evangelista terruit non credentes veritatem in Filio Dei, qui hujusmodi subinfert verba formidinis: *Qui non credit in Filio Dei, mendacem facit Deum, quoniam non credit in testimonio quod testificatus est Deus de Filio suo* (*I Joan. V, 10*). Quid impius, quid scelestus, qui l omni malitia pejus, quæ non credere testimonio Dei; renuens verum Dei Filium esse, de quo paterna vox ait: *Tu es Filius meus dilectus?* Quod beatus evangelista iterum iterumque inculcans replicat: *Scimus, inquit, quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo* (*Ibid., vers. 20*). Quid enim apertius his verbis, qui l dulcius, quid adversus omnes hæreses fortius potuit dici? Christus est

verus Filius Dei, et omnis veritas in eo est; sicut **A** ipse in Evangelio ait: *Ego sum veritas et vita* (Joan. xiv, 6). De veritate Christi Dei nostri sæpius qui supra testatur; ait enim in præfata Epistola quodam loco: *Et Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas* (I Joan. v, 6). Item: *Quicumque confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo* (I Joan. iv, 5). Quem ergo Spiritus sanctus veritatem prædicat, Baptista Filium Dei verum agnovit, evangelista multoties veritatem appellat; ut credamus firmiterque teneamus omnem veritatem esse in Christo Jesu. Taceant blasphemi, qui hunc verum Deum vel verum Dei Filium denegant; pereatque memoria eorum de terra, qui scribentes scripserunt iniquitatem, ut subvertant a via veritatis corda innocentium: non metuentes terribile Dei iudicium, quod futurum est super eos qui veritati resistunt, credunt autem mendacio.

IV. Audivimus modo quid præcipuus evangelista, filius siquidem tonitruum, intellexerit de hac paternæ testificationis voce: interrogemus quoque beatum Petram coapostolum ejus, cui naturæ hæc vox Patris maxime conveniat? Dixit itaque in Epistola sanctissima, post multa quæ de salutis nostræ dispensatione et Salvatoris gloria conscripserat: *Non enim doctas, inquit, fabulis 897 sæculi notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum hujusmodi a magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: et hanc vocem nos audivimus de cælo allatum, cum essemus cum ipso in monte sancto, et habemus firmiorem propheticum sermonem* (II Petr. i, 16 seq.). Quis est ergo, o fratres, ille propheticus sermo, qui ex hoc testimonio Dei sanctæ auctoritatis firmamentum accepit, nisi illud quod in psalmo legitur, ut sancti tractatores intellexerunt: *Filius meus es tu, ego hodie genui te* (Psal. ii, 7)? Quod etiam testimonium propheticum Paulus apostolica auctoritate Judæis prædicans, de Christi humanitate prophetatum esse testatus est: *Et nos vobis, ait, annuntiamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est; quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut et in psalmo ii scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te* (Act. xiii, 32, 33). In ea enim natura resuscitatus est Salvator noster, quæ de Virgine assumpta est. Et ut certius sciamus de qua natura vox paterna insonisset: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, præmisit ante beatus Petrus apostolus: *Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam. Absque dubio humana natura accepit honorem et gloriam quam habuit æternaliter divinitas Filii Dei cum Deo Patre et Spiritu sancto.*

V. Multis testimoniis de sanctarum auctoritate Scripturarum probari poterit Jesum Christum verum Dei esse Filium, qui ex beata virgine Maria factus est homo. Sed cui hæc testimonia altissimi Dei Patris non sufficiunt, nescio quid ei sufficere valeat.

B Super eam siquidem naturam, quæ ante oculos apostolorum transfigurata est, hæc vox facta est, ut scirent audientes quæ distinctio esset inter illum, et Moysen Eliamque, qui cum eo apparuerunt in monte; vel quem credere mundoque prædicare debuissent. Nulla igitur imaginatio nec in Filii nomine, nec in salutis nostræ dispensatione in Christo fuit; sed tota veritas et divinæ potestatis plenitudo, tota nostræ salutis perfectio atque consummatio. Imaginatio quædam in filiis solet esse adoptivis, non veritatis integritas; quod impium est in Christo credere. Sed omnis veritas in eo et veritatis plenitudo credenda est. Quæ est persona Filii Dei, et quid significandum, dum dicimus tertiam in Trinitate personam Filii Dei, nisi unigenitum, unicum, proprium et verum Filium Dei demonstramus? In hujus excellentiam proprietatemque personæ assumpta est natura humanitatis nostræ ex beata Virgine, ut esset cum Deo Dei Filio in propria persona unigeniti, unici, proprii et veri Filii Dei; et cum assumente in eo qui assumptus est, essent hæc omnia. Si quidquam horum deest in humanitate Christi, non est integra Filii Dei persona in eo qui unigenitus est, verus, et proprius, et perfectus Filius Dei in sua persona. In hujus vero personæ proprietatem exaltata est, ut diximus, humana natura, ut esset unus, unigenitus, idem, proprius et verus Filius Dei, nihil adoptionis habens vel divisionis in personæ dignitate. Ea natura, cui dictum est: *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii, 19); et quæ in una concordia pro peccatis protoplasti cum diabolo facta est, in unam personam cum Deo Filio conjuncta est proprio, non adoptivo: et quæ diabolo propter peccatum subiecta est, super angelos propter triumphum Christi exaltata est, et audivit a Deo Patre: *Sede a dextris meis* (Psal. cix, 1). Quidquid enim in illa mirabili et ineffabili conjunctione divinitatis humanitatisque in Salvatore nostro gestum est, cuncta solida et perfecta veritate peracta sunt; ut liberatio nostra vera sit, sicut ipse in Evangelio ait: *Si veritas liberaverit vos, vere liberi eritis* (Joan. viii, 36).

C VI. Cum omnis veritas sit in Christo, quomodo non est verus Deus, aut verus Filius Dei? Nonne omnis sancta Dei Ecclesia in symbolo catholico decantare solet, unigenitum Dei Filium passum, et sepultum, et tertia die resurrexisse, dum hæc in forma servi facta sunt, non in æternæ divinitatis gloria, quæ impassibilis est et immortalis per omnia? Sed tanta est unitas personæ, ut Dominus gloriæ crucifixus dicatur, et unigenitus datus ad passionem, sicut præfatus evangelista ait: *Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum 898 daret* (Joan. iii, 16). Quem enim Joannes unigenitum dicit, hunc beatus Paulus apostolus proprium Filium nominavit, ubi ait: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum* (Rom. viii, 32). Quem datum ad passionem dixit evangelista, hunc Apostolus traditum esse pro nobis ostendit. Sed unus est Filius Dei Jesus Christus, uniusque absque dubita-

tione personæ. Et sciendum est quod unitas in partes A dividi non potest: si dividitur, unitas non erit. Nequaquam enim unus dividi potest, nullaque unquam rationis possibilitate personalis unio recepit sectionem. Ergo si Filius Dei proprius est in divinitate, et adoptivus in humanitate, duo sunt: siquidem et unitatis in eo inseparabile mysterium dividitur duali numero, quod omnino fieri non potest: quia sic composita est divinitas humanitati, et humanitas divinitati conjuncta, quatenus nec naturarum confusio, nec naturarum separatio in persona unius Filii Dei fieret; sed salva proprietate utriusque substantiæ, divinæ scilicet atque humanæ, in una Dei hominisque persona, nec Deus unquam sine homine, nec homo creatur esse sine Deo. Et hæc mirabilis atque inæstimabilis conjunctio in Dei Filio mox in ipso B conceptu virginis uteri, Spiritu sancto operante, facta est; atque de thalamo cœlestis puerperii gigantesco cursu magnificus processit, velut sol oriens, Filius Dei, de quo plura dici possunt, si tamen ab humano ore de tanta majestate aliquid dignum effari poterit. Superat enim omnem sensum pax Christi (Philip. iv, 7), in qua cœlestia terrestriaque pacificata sunt, et in unam revocata concordiam. Tanta excellentia humanæ facta est naturæ in Christo, ut in unam perpetuæ divinitatis personam elevata sit: et totum quicquid in illo magnæ pietatis sacramento gestum est, procul dubio hoc unus idemque Deus Dei Filius fecit. Quamvis ipse quibusdam verbis divinam ostendit excellentiam, quibusdam vero humanam demonstrat fragilitatem, unus est tamen qui loquitur, et unus est qui utrumque certissimis in se signis declarat, divinitatis scilicet potentiam humanitatisque infirmitatem: sicut, exempli gratia, unus est homo qui oculis inter album nigrumque discernit colorem, et qui animo justitiam separat ab iniquitate: una est tamen persona, et unus homo, in quo est spiritualis intelligentia et carnalis consideratio. Nonne in uno corpore quinquepartitos habemus sensus, quorum singuli suos proprios habent actus? Oculum namque videt, auris audit; nec oculus audit, nec auris videt; tamen in uno corpore sunt auditus et visus, et unus est homo, in quo hæc temporibus et locis aguntur opportunis. Ita siquidem Deus et homo una est persona, unus est Christus, et unus C Filius Dei, in quo divinitas miraculis claruit, et caro injuriis succubuit: verus atque unigenitus, imo et unicus in utroque Dei Filius.

VII. Qui etiam per omnem ubique sancti Evangelii textum sibi Deum Patrem speciali nomine appellare consuevit; quod sæpius invenitur, quam exemplis opus sit demonstrari. Nec unquam communi nomine nobiscum Patrem sibi appellavit, quia omnimodis aliter sibi Deum Patrem esse sciebat, aliter nobis: veluti in familiari sermone et toto mysteriis plenissimo legitur, quem habuit ea nocte qua traditus est, secreta allocutione ad discipulos suos: in quo etiam sibi Patrem privato pronomine, id est, *meum*, sæpius appellavit. Quamvis in quodam loco dixisset, *Pater*

major me est, nihilominus specialiter posuit, *Pater meus*, non discernens in nomine Filii inter eam naturam quam æternaliter ex Patre habuit, et eam quam temporaliter ex Matre virgine sumpsit: sequens ipsum ea unitatis regula uniformiter Filium nominavit, ut in sacra oratione quam elevatis manibus Deo Patri direxit dicens: *Pater, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te* (Joan. xvii, 1). Meus et tuus pronomina sunt ex utraque parte singularia, quibus multoties inter sacratissima verba uti voluit, ut ostenderet propriam familiaritatem inter Patrem et Filium, ne nuda tantummodo nuncupatione Patrem sibi designaret, vel se adoptiva communione nobis æqualem demonstraret. Ideo Mariæ Magdalænæ post resurrectionem apparens, mandatum dedit dicens: B *Noli me tangere, nondum ascendi ad Patrem meum; sed vade, dic fratribus meis, Ascendo ad Patrem meum et ad Patrem vestrum* (Joan. xx, 17). Si æqualiter voluit nobis intelligi et sibi Patrem Deum, quare non dixit, *Ascendo ad Patrem nostrum*, sed speciali pronomine de se dixit, *Patrem meum*; et generali ad discipulos, *Patrem vestrum*? quæ alia discretio ibi potest esse, nisi ut sibi sit Pater per naturam, nobis per gratiam?

VIII. Sed his ita prælibatis, consideremus propheticas apostolicasque sententias, quid de Jesu Christo Deo vero et Dei Filio vero sentiant. Quamvis superfluum juste videri valeat super paternæ veritatis testimonia, quæ paulo ante posuimus, vel ipsius Dei Filii verba, quæ mo lo dicebamus, alios accitare testes: tamen ut os impium et cor incredulum prophetis apostolicisque, nec non et venerabilium Patrum obturetur testimoniis, qui per diversas mundi partes in catholice fidei floruerunt prædicatione, ut tandem aliquando lingua iniquitatis discat prudenter tacere, quæ nunquam didicit sapienter loqui.

IX. Primo omnium adducatur Isaias in medium, cujus labia seraphim cœlestis calculo altaris permundavit. Quid itaque mundatis labiis, quid ore propemodum plus evangelico quam prophetico, de humana Christi nativitate nostris insonet auribus, audiamus: *Quiescite, inquit, ab homine, cujus spiritus in naribus, quia ipse excelsus reputabitur*. Admonet populum, quiescat a sanguine Christi, tametsi ut homo spiret, excelsus tamen reputabitur. Unde excelsus, nisi quia *magnus, et Filius Altissimi vocabitur*? sicut archangelus beatæ Virgini prænuntiavit (Luc. i, 32). Et ut certius intelligeretur, de qua dixisset natura: *Filius Altissimi vocabitur*, subsequens angelus, *Et quod, inquit, ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei* (Ibid. 35). Neutrali nomine dixit *sanctum*, id est, sanctum corpus, quod ex te nascetur, vocabitur Filius Dei. Cujus nativitatis excellentiam ante nominatus propheta ostendit, ubi ait: *Ecce Virgo, inquit, concipiet et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel* (Isai. vii, 14); quo nomine evangelista Mathæus dignam apposuit interpretationem dicens: *quod interpretatur, No-*

biscum Deus (*Matth.* 1, 23). Cui rursus idem Propheta sub senarii numeri perfectione plura addidit nomina, ubi ait : *Parvulus natus est nobis, et Filius datus est nobis* (*Isaiæ* 1x, 6). Et ne dubium cuilibet foret de quo dixisset, adjunxit : *et facius est principatus super humerum ejus*, utique Salvatorem significans nostrum, qui properans ad passionis locum, sanctæ Crucis vexillum suo portare humero dignatus est. Cui parvulo mox distinctim hæc proprietatis nomina imposuit : *Et vocabitur, inquit, nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, princeps pacis, pater futuri sæculi*; nil adoptionis vel nuncupationis his addens nominibus; sed plane quem parvulum natum et Filium nobis datum prædixit, hunc eundem Deum, non solum Deum, sed et fortem Deum appellavit. Item post plurima divinæ laudis insignia, eundem, quem Redemptorem sciebat venturum, *Dominum exercituum et Deum omnis terræ* vocari prædixit; ubi huic, quæ quondam in viduitatis mœrore sedebat, plurima consolationis verba proferebat, subjungens : *Quia, inquit, dominabitur tui, qui fecit te, Dominus exercituum nomen ejus : et Redemptor tuus sanctus Israel, Deus omnis terræ vocabitur* (*Isai.* lrv, 5).

X. Quibus etiam nominibus consona Psalmista concinuit voce : *Quis est iste, decantans, rex gloriæ? Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio*. Et adhuc addidit, sicut ante prædiximus : *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ* (*Psal.* xxiii, 8-10). Et alibi : *Gloria et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjecisti sub pedibus ejus*. (*Psal.* viii, 6 seq.) Quo exemplo dum Apostolus uti voluit, adjecit : *In eo enim, quod dixit, omnia subjecisti sub pedibus ejus, nihil dimisit non ei subjectum* (*Hebr.* 11, 8). Nunquid alicui adoptivo filio, vel nuncupativo Deo omnia subjecta esse credendum est, et non magis illi soli, qui unigenitus est, et proprius Dei Filius in duarum conjunctione naturarum? De quo præfatus Psalmista laudabili peracto salutis nostræ triumpho ait : *Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce tubæ* (*Psal.* xlvi, 6). *Deus ascendit, dixit, et Dominus veniet*. Quo versiculo paria ascendente Christo angelica vox apostolicis insonuit auribus, dicens : *Viri Galilæi, quid hic statis aspicientes in cælum? hic Jesus, qui assumptus est a vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum* (*Act.* 1, 11). Cujus adventus manifestationem terroremque Psalmigraphus ostendit : *Deus manifestus, dicens, veniet, Deus noster non silebit* (*Psal.* xlix, 3). Deus est ergo ipse, qui et filius hominis, ante cujus majestatis thronum congregabuntur **900** omnes gentes, et discernet eas sicut pastor gregem, statuens oves a dextris, hædos autem a sinistris. Et ut eum magis illa die regem timeamus, quam servum despiciamus, ait ipse : *Tunc dicet rex his qui a dextris ejus sunt, et cætera quæ sequuntur in discretionem duorum agnium, justorum scilicet atque impiorum* (*Matth.* xxv, 34). Cujus judicii ultimam discretionem hac

ipse terminavit sententia, dicens : *Tunc ibunt hi, id est, impii, in supplicium æternum : justi autem in vitam æternam* (*Ibid.* 46). De quo etiam judicio et ipse doctor gentium dixit : *Omnes oportet nos stare ante tribunal Christi* (*II Cor.* v, 10). Quod tribunal Christi in alio loco nominavit tribunal Dei, ostendens Christum esse Deum etiam et magnum Deum, ubi ait : *Expectantes beatam spem et adventum magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi* (*Tit.* 11, 13). De quo et Joannes evangelista ait : *Hic verus est Deus, et vita æterna* (*I Joan.* v, 20). Nec nuda ibi nuncupatio locum invenit, ubi est veritas virtutis divinæ, quam veritatem divinæ virtutis in filio hominis esse, in sanitate paralytici ipse Christus ostendit, ubi Judæis cogitantibus inter se : *Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus?* respondit : *Ut sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam* (*Matth.* 1x, 6). Et vocem jubentis mox sanitas paralytici consecuta est.

XI. Ac ne forte quis dubitare queat an ille qui passus est divinitatis habeat gloriam, legat in Daniele illius excellentissimæ sacramentum visionis, ubi vidit filium hominis ad antiquum perductum esse dierum : *Aspiciebam, inquit, in visione noctis, et ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit, et in conspectu ejus obtulerunt eum, et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnes populi, tribus et lingue ipsi servient. Potestas ejus, potestas æterna, quæ non auferetur; et regnum ejus, quod non corrumpetur* (*Dan.* vii, 13-14). Cui beatus Joannes evangelista in revelationibus suis valde æqualia se vidisse de Christo, qui occisus est, testatur : *Et vidi, inquit, et ecce in medio throni quatuor animalia, et in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram* (*Apoç.* v, 6). Et post pauca, quatuor animalia et viginti quatuor seniores cantare memorat : *Dignus es, Domine Deus, accipere librum et solvere signacula ejus, quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo* (*Ibid.* 8, 9). Cui victoriæ omnis cælorum exercitus attestatur, dicens : *Dignus est agnus qui occisus est, accipere gloriam, et honorem, et divinitatem, et fortitudinem, et potestatem* (*Ibid.* 12). Ecce agnus occisus, habens cornua septem, id est, totius mundi regna; habens oculos septem, id est, dona septiformis Spiritus, quæ Isaias nominatim super florem, qui de virga radicis Jesse ascendit, requiescere prædixit. Ecce Dominus Deus occisus dicitur, qui nos redemit sanguine suo, et fecit sibi regnum et sacerdotes in æternum. Hæc omnia secundum humanitatis naturam Dei filium, qui occisus est, omnes angelicæ potestates accepisse testantur. Nonne ille ipse, id est, Christus, affirmabat post resurrectionis gloriam, hanc hujus prophetiæ vel apostolicæ visionis veritatem, dum suis dicebat discipulis : *Data est mihi omnis potestas in*

cælo et in terra (Matth. xxviii, 18)? Heu! proli dolor! infelix anima, quæ his omnibus incredula est testibus, et non seipsam corrigit, ut credat tam præclaræ auctoritatis testimoniis!

XII. At vos, viri fratres, expergiseimini tandem aliquando, et lacrymis pœnitentiæ lavate de cordibus vestris litteras, quas nigro infidelitatis felle scripsistis in eis si vobis placeat mansionem habere in domo Patris illius, cui data est omnis potestas cœlestium, terrestrium et infernorum. Hucusque in longinquam regionem, recedentes a domo paternæ pietatis, porcos pavistis sub spiritu, qui alligavit vos in alis suis: sed surgite, surgite de pristina infidelitatis stercore, recordantes benignissimam pii Patris clementiam, ad quem revertentes humili voce dicite: *Pater, peccavimus in cælo et coram te* (Luc. xv, 21): ut digni habeamini catholicæ fidei stolam indui. *In malevolam animam, dicit Scriptura, sapientia Dei non intrabit* (Sap. i, 4). Nolite contentiosi esse, vestram amantes sententiam. Habete humilitatem discendi et desiderium ecclesiasticæ veritatis, certissime scientes, quod sine hujus communiōe Ecclesiæ, quæ in terra peregrinatur, illa quæ cum Christo regnat in cœlis, nunquam vos recipiet in pacem perpetuæ beatitudinis.

901 XIII. Quia ille sæpe nominatus Pater, vir dignitate venerabilis Elipantus, utinam et fide catholica honorabilis, testes quoque alios flagitabat, queramus succincto sermone testimonia de sanctorum opusculis Patrum, pauca ex plurimis, quorum ille nomina in suis litterulis posuit, asserens se eorum dictis nostro credidisse [crediturum] errori; et mirum quare quolibet [cuilibet] errori se credidisse velit dicere. Tamen ex illorum sacratissimis litteris probabo me non errasse, illumque corrigere me velle ostendam. Beati Athanasii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Isidori testimonia poposcit. Addam quoque et alios ad supplementum veritatis testes idoneos. Hieronymum siquidem castissimæ fidei, Hebraicarum, Græcarum, nec non et Latinarum doctissimum magistrum litterarum. Gregorium quoque apostolicæ sedis pontificem per omnia purissimæ fidei virum; nec non et Cyrillum fortissimum Nestorianæ sectæ destructorem; etiam et Fulgentianum [Fulgentium] luculentissimi sermonis et probatæ fidei doctorem; uti eorum omnium sacratissimis victus dogmatibus se olim agnoscat errare.

XIV. Hilarius namque non parvæ in Ecclesia Christi auctoritatis doctor, Arianæque perfidiæ fortissimus debellator, in libris quos pro causa apostolicæ fidei catholico stylo exaravit, valde probabilia de Christo protulit testimonia, de quibus pauca prælibare ratum censeo. In libro viii catholicæ fidei inter cætera sic ait a: « Sic non potest aliud quid

diversum esse Christus, quam Deus est; Deus igitur Christus est, » Et rursus: « Si per naturam Dei Christus tibi Dominus est, habebis Spiritum sanctum: si vero per adoptivum nomen hic Dominus est, Spiritu sancto carens spiritu erroris animaris. » Item ex libro nono: « Homo itaque Christus Jesus, unigenitus Deus, per carnem et verbum, ut hominis filius, ita et Dei Filius. » Hominem Christum Jesum iste probatissimus doctor unigenitum Deum denuntiat; sicut hominis est filius, ait, ita est et Dei Filius. Si proprius est hominis filius Salvator noster, proprius est siquidem et Dei Filius secundum hujus sanctissimi Patris fidem. Item in libro x: « Apostolica siquidem fides non patitur Jesum Christum, ut Jesus non ipse sit Christus, nec filium hominis discernit a Dei Filio. » Nequid non filium hominis discernit a Filio Dei ille, qui filium hominis adoptivum prædicat, et Filium Dei, vere filium? In libro xii: « In se enim eum Deus glorificavit, id est, in ea natura, qua Deus est, ut sit Deus omnia in omnibus. De humana dicit natura, quæ glorificata est, ita ut sit Deus omnia in omnibus. »

XV. Item fortissimus contra hæreticas pravitates bellator beatus Ambrosius Mediolanensis episcopus b, perspicue Christum secundum id, quod homo est, proprium Dei Filium affirmat esse, sicut legitur in expositione, quam fecit in Evangelium Lucae, [illum, inquit, id est, Christum veraciter proprium Dei Filium confitetur, et cum esse, quem secundum humanitatem vox paterna intonuit (etiam de eo versu, qui in Psalmo secundo legitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te* [Psal. ii, 7]). Nec ideo [in eo] quidem, inquit, datur tibi facultas refellendi more tuo, quasi secundum divinam tantummodo ante sæcula generationem hoc dictum fuisset; licet posset et de illa non inconvenienter intumtum videri. Veruntamen ex præcedentibus et subsequentibus circumstantiis de secunda, quam temporaliter pro nobis suscipere non abhorruit, nativitate prædictum hoc rectius intelligi non inhibetur. Nam: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus* (Ibid. 6), et, *postula a me, et dabo tibi gentes, ad magnum pietatis sacramentum, quod per dispensationem carnis apparuit in mundo, perspicue advertitur procul dubio pertinere]. « Quis est, inquit Ambrosius c, ille proprius Dei Filius, nisi cui voce paterna dictum est: *Filius meus es tu, ego hodie genui te?* » In libro autem de Incarnatione Christi vi d, quia Christus 902 verus Dei Filius sit, sic ait: « Adversus, inquit, omnes hæreses generalis ista fides est; quia Christus est Dei Filius, et sempiternus ex Patre, et hodiernus ex Virgine [Ambr., et natus ex Maria virgine]. » Et paulo post: « Cum Dominus [Ambr., Deus] semper esset æternus, incarnationis sacramenta suscepit, non divisus, sed*

a S. Hilari., libr. viii de Trinitat. num. 27, 28.

b Quæ ansulis inclusimus, non sunt Ambrosii, sed Paulini Aquileiensis, libr. iii contra Felicem cap. 21; quæ quo errore huc ab Alcuino sub nomine

S. Ambrosii translata sint, ignoramus.

c S. Ambros., libr. iii. in Luc. num. 9.

d Potius in libro de Incarn. Dom. Sacramento, cap. 5, num. 35.

unus; quia utrumque unus, et unus in utroque, hoc est, vel divinitate vel corpore. »

XVI. Habemus quoque Athanasii testimonium, non tale quale infidelitas quærit vestra, sed quale catholice convenit fidei: sicut in epistola quam ad Epictetum ecclesiastica penna depinxit, exaratum legimus. Post plurima quæ de incarnatione Christi elegantissime expressit, hoc quoque subinfert^a: « Non quidem per adoptionem, inquit, hæc facta sunt, absit, sicut quidam existimaverunt: sed sicut est veritas, homine facto Salvatore, totius hominis salus facta est. Si enim adoptione erat in corpore Verbum secundum illos, (quod autem adoptione dicitur, phantasia est) reperitur et putative salus. » Quid melius, quid verius potuit dici quam illud quod iste nobilissimus doctor dixit, non per adoptionem hæc esse facta, quæ de Christi leguntur dispensatione, sed in veritate omnia hæc peracta? Ista siquidem verba illius ad humanitatem pertinere demonstrantur dicta. Per id quod ait, *facta sunt*, non quidem divinitas facta est, sed humanitas, quam non per adoptionem iste pius Pater factam esse affirmat. Idem ipse in Libello fidei suæ, quem dialogistico sermone contra hæreticas pravitates exarandum esse optimum censuit, post multa sacra doctrinæ eloquia hæc loco opportuno subinfert^b: « Incarnatus est, inquit, unigenitus secreto illo mysterio, quod ipse novit. Nostrum namque est credere, illius nosse. Ac sic ipse Deus Verbum totum suscipiens, quod est hominis, homo fit [Athanas., homo sit]; et assumptus homo totum accipiendo, quod Dei est, aliud quam Deus esse non potuit [Idem., non possit]. » Si ergo homo totum suscepit, quod Dei est, hoc siquidem suscepit, ut Deus esset verus, et Filius Dei verus, unigenitus, unicus, et proprius: hoc totum in Dei Filio fuit ante omnia sæcula; hoc filio hominis, quem plenitudine temporis ex virginali utero assumpsit, in ipso conceptionis initio proprium fuit, ut unicus, unigenitus, verus et proprius Filius Dei esset.

XVII. Quæramus etiam quid acutissimus et in catholica fide veracissimus doctor beatus Augustinus dicat, quatenus si antedictorum credere vobis non placeat doctorum testimoniis, vel illius credite, quem vos singulari vestræ opitulari sectæ falso opinatis. Si eruditus quislibet, et recte intelligens lector, multiplices litterarum suarum colices perlustrat, verissime eum inveniet nobis consentanea scribere, credere, et prædicare de Christo, non vobis. Sed de plurimis exempli gratia pauca perstringamus ex illius dictis testimonia, ne magna multitudo verborum fastidiosi lectoris animum magis oneret quam ædificet. Et non tangamus illud, quod paulo ante de Enchiridion posuimus, sed ad alia ingenii sui munimenta

transeamus. Nam in primo et secundo Prædestinationum libro (Cap. 15, num. 30), de proprietate quæ in Christo est, aperto sermone profatur: « Nonne faciente, inquit, ac suscipiente Verbo, ipse homo ex quo esse cœpit, Filius Dei unicus esse cœpit? Nonne Filium Dei unicum femina illa gratia plena concepit? Nonne de Spiritu sancto et virgine Maria Dei Filius unicus natus est? » Item in secundo ejusdem Operis libro^c: « Fidelis, inquam, qui in eo veram naturam credit et confitetur humanam, id est, nostram, quamvis singulariter suscipiente Domino [Aug., Deo] Verbo, in unicum Dei Filium sublimata [Cod. Paris., sublimata est], ita ut qui suscipit et quod suscepit una esset in Trinitate persona. » Beatus Augustinus veridicus, probabilisque veritatis testis unicum dicit Dei Filium, 903 qui unigenitus de utero quasi sponsus de thalamo processit in regionem nostram. Unicus namque vel unigenitus proprietatis nomen est, non communionis cum adoptivis. In tractatu videlicet nonagesimi noni psalmi habes ita (Num. 15): « Scitote quoniam Dominus ipse est Deus (Psal. xcix, 3). Quis nescit, inquit, quoniam Dominus ipse est Deus? Dominus ille non vobis vilescat: crucifixistis, flagellastis, sputis illinistis, spinis coronastis, etc., custodes ad sepulcrum posuistis: ipse est Deus. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. » Igitur et in psalmo cix humanam naturam in Redemptore nostro, quæ longa parentum linea de semine David orta est, eandem esse et Dominum David, et filium David manifeste probat ex eo versiculo, quem ipse Salvator Judæis proposuit in quæstionem, quomodo potuisset filius David esse, et dominus David, dicens: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis* (Psal. cix, 1). Si filius, quomodo Dominus? Quod beatus Augustinus in expositione ejusdem psalmi ita disseruit (Num. 7): « Novimus, inquit, Christum sedere ad dexteram Patris post resurrectionem a mortuis, et in cælis ascensionem. Factum est jam, nec vidimus, sed credimus; in libris legimus, prædicatum audivimus, fide retinemus. Unde et eo ipso, quod erat filius David Christus, factus est Dominus David. Illud enim quod natum est ex semine David, ita honoratum est, ut esset et Dominus David. » Quod iterum iterumque replicat, ne forte cui dubitatio foret, de qua dictum sit natura: *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis*. Adjunxit ergo et hæc verba: « Eo ipso, inquit, quod carnem accepit Christus, quod in carne [Aug., in eadem carne] mortuus est, quod in eadem carne resurrexit, quod in eadem ascendit in cælum, et sedet ad dexteram Patris; et in eadem ipsa carne sic honorata, sic clarificata, sic in cælestem habitum commutata, et filius est David, et Dominus est David. » Quem sensum apostolica etiam auctoritate curavit dilucidare. « Secundum hanc, inquit, dispen-

^a S. Athanasius, tom. I Operum part. II. Vid. not. Madrisii Operum S. Paulini Aquileiensis, pag. 161.

^b S. Athanasius de fide sua tom. II Oper. Quod tamen opusculum editores inter spuria computant:

eundem locum sub nomine Athanasii citat etiam Paulinus.

^c S. Aug., libr. de Dono perseverantiæ, num. 67. Cur vero liber iste dicatur secundus de Prædestinatione, consule admonitionem huic libro præfixam.

sationem transitus Christi, etiam et illud ab Apostolo dicitur : *Propter quod eum exaltavit a mortuis, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum* (Philip. II, 10). Donavit, inquit, ei nomen, id est, super omne nomen, Christo utique secundum hominem, Christo secundum carnem mortuo, resurgenti, ascendenti *donavit nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum*. Ubi erit David, ut non ei sit Dominus? In caelo sit, in terra sit, in inferno sit : Dominus ejus erit, qui est Dominus caelestium, terrestrium et infernorum. Gaudet ergo nobiscum David, filii sui nativitate honoratus, dominatu liberatus : et gaudens dicat, ut a gaudentibus audiatur : *Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* » Unde est frivola nuncupatio divinitatis, ubi tam alta est dominatio potestatis? Unde est aequalis nobiscum adoptio in filio David, ubi est tam excellens supra omnes caelestes virtutes dominatus? Haec dico, quia memini me scriptum legisse inter alias hujus novae sectae ineptias, Christum in divina tantummodo natura Dominum esse David, non ex humana, qua de semine David sumpsit originem; ac ideo longiori textu sermones in hoc loco posui sancti Augustini. Ita idem in psalmo LII (num. 5) : « Cum in forma servi appareret in terra, dixerunt, qui eum crucifixerunt : Non est Deus. Quia Filius Dei erat, utique Deus erat, proprius Filius Dei et verus; sed illi corrupti sunt, et abominabiles facti sunt, qui dixerunt [Aug., quid dixerunt?] : Non est Deus, occidamus eum. » Ecce proprium et verum Dei Filium, qui crucifixus est a Judaeis, fatetur, sicut semper fateri dignoscitur. Item de unitate potestatis in Dei Filio beatus Leo papa expressius in quadam homilia Theophaniae die legenda protulit (Serm. 51, cap. 2), « scienter, inquit, divinam humanamque naturam in unitate venerant, quia quod erat in substantiali proprio, non erat in potestate diversum. »

XVIII. Sed transeamus modo ad praefati Patris pulcherrimum opus, Homiliarum siquidem [in] Evangelium beati Joannis evangelistae, perspicentes, quid in eis **904** sentiat de Christo. Dicit de testimonio Joannis Baptistae inter alia (Tract. VII, num. 4) : « Nullo modo autem possunt dicere se habere charitatem, qui dividunt Trinitatem [Aug., qui dividunt unitatem]. Haec dicta sunt, sequentia videamus. Perhibuit Joannes testimonium, quia vidit. Quale testimonium perhibuit? *Quia ipse est Filius Dei*. Oportebat ergo ut ille baptizaret, qui est Filius Dei unicus, non adoptatus. Adoptati filii ministri sunt unici. Unicus habet potestatem, adoptati ministerium. » His verbis ostendit perspicue Christum unicum esse filium, nos vero adaptatos. Quam vero unitatem filii qui dividere volunt, nequaquam charitatem habere videntur, sicut iste praefatus magister testatur; sed in eo quod Christum dividit in proprium et adoptivum filium, seipsum dividit ab unitate catholicae pacis. Item ubi Joannes de Christo

A ait : *Oportet et illum crescere, me autem minui*, dixit : *Qui accipit testimonium ejus, signavit quia Deus verax est*. Subsecutus ait : *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* (Joan. III, 50, 53, 54). De quo item qui supra in eodem Sermone (Tract. XIV, num. 10) : « Audi, inquit, Apostolum dicentem : *Secundum mensuram donationis Christi* (Ephes. IV, 7). Hominibus ad mensuram dat; unico Filio non dat ad mensuram. » Et de eo quod hic ait : *Signavit quia Deus verax est* : item et de eo quod alio in loco ipsa Veritas ait : *Hunc enim Pater signavit Deus* (Joan. VI, 27), talem coaptavit interpretationem dicens (Tract. XXV, num. 11) : « Iste, inquit, filius hominis et Filius Dei est, iste homo etiam Deus est. » Et paulo post : « Ideo hunc enim *Deus Pater signavit*. Signare quid est, nisi proprium aliquid [ponere? Hoc est enim signare, imponere aliquid], quo non confundatur cum caeteris. Signare est signum rei ponere. Cuicumque rei ponis signum, ideo ponis signum, ne confusa cum aliis, a te non possit agnosci. *Pater ergo eum signavit*. Quid est, *signavit*? Proprium quiddam illi dedit, ne caeteris compararetur hominibus. Ideo [de illo] dictum est : *Unxit te Deus, Deus tuus oleo laetitiae praecipue tuis* » (Psal. XLIV, 8). Excellentius aliquid beatus quidem Augustinus cum Propheta intellexit in unctione Christi, quam isti novi divinarum scrutatores rerum obscuro infidelitatis corde intelligere queunt; ut pote eodem inspiratus spiritu in veritatis testificatione, quo Christus unctus est in utero virginali. Praecipue quippe unctus est Salvator noster, quia omnes nos prius peccatores homines existimus, et postmodum per unctionem sancti Spiritus sanctificamur; ipse autem existens Deus ante saecula, per sanctum Spiritum in utero Virginis homo conceptus est in fine saeculorum. Ibi ab eodem Spiritu unctus est, ubi conceptus; nec ante conceptus, et postmodum unctus est. Sed hoc ipsum de Spiritu sancto, et carne Virginis concipi a Spiritu sancto, ungi fuit. Abundantius enim eum omnibus sanctis unctum esse oleo laetitiae, id est, Spiritu sancto, intellexit quoque Apostolus. Unctus est Moyses, sicut caeteri sancti in adoptivum filium : unctus est Christus in utero virginali in proprium Filium Dei. His verbis et beatus Petrus consentit princeps apostolorum dicens : *Unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute*. Item ibi in eodem, *Deus Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, et negastis ante faciem Pilati judicante illo dimitti* (Act. X, 58). Filium suum dicit non adoptivum, sed familiari pronomine, *suum*, id est proprium, qui traditus est a Judaeis. Quid vero de eo dicit beatus Augustinus, cui in cruce pendenti a Judaeis insultatum est? Consideremus an eundem verum Dei Filium credat, cui illi dixerunt : *Filius Dei es, descendas nunc de cruce* (Matth. XXVII, 40). « Quare ergo, inquit, non ostendit insultantibus, quia ipse erat Filius Dei, ut si se permiserit in cruce levari, saltem cum illi dixerunt : *Si Filius Dei est, descendat de cruce, tunc descenderet,*

et ostenderet eis verum se esse Filium Dei, quem illi ausi sunt irridere? Noluit. Quare noluit? Nunquid quia non potuit? Potuit plane. Quid est enim amplius de cruce descendere, an de sepulcro resurgere?

XIX. His omnibus supradictis Patribus beatus Isidorus, lumen Hispaniæ, in unitate personæ et proprietate naturarum Redemptoris nostri consentire agnoscitur ^a: « Homo, inquit, Christus Jesus, quamvis aliud sit ex Patre, aliud **905** ex Virgine; non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre. » Et paulo post: « Manens unus de utroque, et in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus. » Quare vos contra optimi doctoris vestri confessionem geminatis Christum in verum et non verum Filium Dei? ^B Sicut de vero Filio non potest dici adoptivus, ita et de adoptivo non potest dici verus filius ^b. Et ex hac reciprocatione necessario intelligi datur, duas esse personas, propriam et adoptivam filium.

XX. Eia, Elipante vir senectute gravis, moribus

^a S. Isidorus, libr. 1 Sentent. cap. 16.

^b Ita veram lectionem restituimus ex Cod. Parisiensi. In editis enim ita mendose legebatur: *Sicut*

nobilis, dignitate sublimis, imple quod promisisti, fac ut dixisti. Decet plane tuam annosam prudentiam veridicam esse. Recole te ipsum tuis constrictum esse verbis; si horum tibi, quos nominavimus, Patrum testimonia proferrem de veritate in Christo, in nostri, non ut dicis erroris sectam, sed ut nos certissime scimus, et verissime probamus, catholice fidei veritatem te transire velle. Quos tu elegisti testes, horum tibi proposui abundanter, ut reor, consentaneas in fide catholica sententias. Noli ab eorum recedere unitate, in quorum tibi placuit auctoritate. Proferamus et tibi, quamvis, ut timeo, ingrato auditori, adhuc et aliorum magni nominis doctorum acceptabilem universali Ecclesiæ in sancta fide confessionem: quatenus vel erubescens, te solum his omnibus esse contrarium, tuam corrigas sententiam; vel, quod absit, si permanens in incredulitate, ab his omnibus apostolico feriaris mucrone. Sed hoc ab alterius sermonis exordio incipiendum esse ratum arbitror.

de utero filius non potest dici adoptivus; ita et de optivo non potest dici adoptivus verus filius.

LIBER SECUNDUS, QUI ET QUARTUS ADVERSUS ELIPANDUM.

I. Quamvis diverso modo viri injusti, qui ab ecclesiastica recesserunt pace, errasse noscantur, tamen ex uno superbæ elationis fonte pene diversarum origo sectarum ebullivit; dum quisque illorum propriæ magis voluit esse defensor sententiæ, quam veritatis sectator; et unde suo nomini satagebat gloriam acquirere, inde reprehensibilis justique omnibus odiosus effectus est. Cardo enim pessimus et origo malorum, quæ ex sese cunctarum impietatum occasiones peperit, hæc est, dum cœlestium doctorum sapientia, vitio male intelligentium, procacitate temerata, non secundum sui sensus proprietatem perpenditur, sed in alienos sensus pro arbitrio et voluntate legentis, secus quam veritatis ratio habet, derivatur. Et hoc ex omnium hæreticorum commentis cuique, sanctas bene intelligenti Scripturas, deprehendere perfacile est, quod non solum impiorum perversitas, spiritualium doctorum catholicas in Scripturis sanctis interpretationes male intellexerunt, verum etiam impia temeritate vel prava cæcitate divinorum librorum sanctissima verba ad sui erroris similitudinem trahere non formidaverunt, et adhuc infelicissime de eo maxime erraverunt, id est, de Domino nostro Jesu Christo, in quo solo singulorum salus et vita consistit, sicut beatus Petrus princeps Apostolorum testatur, dicens: *Nec aliud nomen datum est sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri.* (Act. iv, 12).

II. Quid miserabilius est, quam id quod ad salutem nostram datum est, ad perniciem perpetuæ perditionis sua voluntate quemlibet sibi ipsi convertere?

Quod genus impietatis et miseræ si provida mente vel humili indagatione, o Pater Elipante, considerare curares, nunquam in hujus erroris foveam ab unitate catholice pacis recedens corruisses. Ubi latuit, ubi dormivit hoc nomen adoptionis vel nuncupationis de Christo, cum in Nicæa civitate fides confirmata est catholica per trecentos decem et octo episcopos, omnes impias sectas excludens, Spiritu sancto in cordibus illorum loquente? Forte tuis temporibus hæc gloria **906** novæ doctrinæ servata est, ut aliquid novi invenires, quo tuum nomen exaltares in orbe. Ecce factum est, celebris est valde nominis tui notitia, sed non cum charitatis [Forte, claritatis] laude, sed cum execrationis despectu; nec cum ea benedictione qua Salomon ait: *Nomen iustorum benedicetur* (Prov. x, 7). Cave quod sequitur, ne magis tuo nomini aptari possit: *Nomen autem, inquit, impiorum putrescit.* Fuerunt etiam et multe post hujus Nicæni auctoritatem concilii synodales congregationes, per diversas mundi partes imperialibus christianorum principum edictis convocatæ, prout causa vel defensio catholice fidei contra hæreticas impietates flagitabat: in quibus etiam nihil tale unquam auditum est, vel litteris de Christo mandatum invenitur, quale vestra nuper sagacitas, vel magis procacitas repente auribus intulit Christianis. Quæ est insolita et omni ratione extranea elatio mentis tuæ, ut tibi soli cum tuis paucis mussitatoribus, non doctoribus, universalis Ecclesiæ fides non placeat; et omnibus ubique una voce clamantibus Christum Deum verum et verum

Dei Filium, tu solus cum Judæis reclamans dicis: **A** *Dignus est mori, quia Filium Dei se fecit* (*Matth. xxvi, 64, 66*): neque servulum illius maledictionibus prosequeris, dum ego omnium sanctorum doctus auctoritate Scripturarum, et apostolica roboratus prædicatione, omnem in Christo confiteor et testificor veritatem, sicut apostolica doctrina toti tradidit mundo, et ubique sancta credit Ecclesia et prædicat? Tu vero solus his omnibus contrarius, solus tibi singulare magisterii nomen usurpasti; dum solus sanctum et generale perdidisti catholicæ fidei symbolum. Fertur in sæcularis litteraturæ historiis profanum quemdam juvenem Dianæ incendisse templum, quæ magni nominis apud Ephesios habebatur; interrogatusque quid hoc facere voluisset, respondit: Dum per bonum propter excellentia facta vivorum notus esse non potui, vel per quodlibet malitiæ genus nomen meum innotescere volui. Sic etiam, sic te egisse cognovimus, frater Elipante, dum non hæres nec decorem eloquentiæ, nec fulgorem sapientiæ, vel insolita qualibet secta nomen tuum divulgare curasti; nec tibi alia salutis restat via, nisi prompta manu deleas chirographum iniquitatis, quod in secreta tui cordis scripsisti paginula; et novis catholicæ fidei syllabis pristinæ infidelitatis apices obrumbrare incipias. Legitur in litteris eorum, qui de lapidum natura scripserunt, adamantini lapidis duritiam nullo malleorum ictu frangi, nullo ignium ardore dissolvi: sed hæc durissima naturæ illius virtus sanguine tantummodo hircino cedit. Si nullo testimoniorum pondere duritia cordis tui conteri valeat, mollescat et dissolvatur sanguine veri Dei Domini nostri Jesu Christi, qui effusus est pro salute tua. Deus est vere, qui te suo sanguine redemit, et Dei Filius vere, qui de sepulcro resurrexit. Cæde [*Cod. Paris.*, Cade] super lapidem, qui reprobatus est ab ædificantibus, ut confringatur obstinatio cordis tui (*Matth. xxi, 44*). Noli spectare, quando de cælo corruat super te, et contra te [*Cod. Paris.*, conterat]. Horribile est enim incidere in manus omnipotentis Dei (*Hebr. x, 51*).

III. Ideo tam prolixo sermonis præfationem feci, quia segnitiam tuam suscitare voluissem, ut cognosceres nostræ voluntatis de tua salute affectum. Sed tempus est, ut nostræ memor promissionis alios tibi advocare testes incipiam. Gregorius scilicet Romanæ sedis episcopus, nobilis eloquentiæ vir, et purissimus in catholica fide doctor, multis in locis litterarum suarum unigenitum verumque Dei Filium Redemptorem nostrum esse testatur. Dicit enim in primo *Moralium* libro de Filio Dei ita (Cap. 25): « Quia etsi adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficiat [*Greg.*, proficit], nequaquam tamen ut Deus naturaliter esset, accipit. » Item in eodem libro, quod Christus Jesus non sit per adoptionem filius, inter alia sic ait (Cap. 28): « Omnes, inquit, qui in fide Deo nascuntur, superat, quia

^a S. Hier. Brev. Psalter.

non ut cæteros adoptio, sed natura illum divinitatis exaltat. » Hic denique absque dubio vir sanctus Deoque plenus hominem Christum de Virgine natum, non ut cæteros Dei filios indulta adoptione, sed per naturam illum divinitatis in Dei Filium præmonet exaltatum. Idem in libro xxvi (Lib. xxvii, cap. 2): « Redemptor siquidem noster homo sine peccato est, filius sine adoptione. » Sicut potestatis divinæ est, ut homo ex virginali utero sine peccato nascatur, ita divinæ est **907** virtutis, ut homo ille, qui sine peccato nasci potuit, singulariter sine adoptione Dei esset Filius. Quod in libro xviii idem sanctissimus Pater ostendit dicens (Cap. 52): « Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere, aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodisse. Nec æquari potest gloria unigeniti habita [*Greg.*, gloriæ habitæ] per naturam, aliis [*Idem*, alia] accepta per gratiam. » Intellige, de qua natura dixisset: *In ipso conceptu Deum prodisse*. Item de eo, quod adversarii maxime sibi opitulari æstimant, quod Christus advocatus sit pro nobis apud Patrem, clarissimo præconio iste Pater sanctus patefecit, quomodo sit advocatus, dicens in vicesimo secundo libro (Cap. 17): « Unigenito enim Dei Filio pro homine interpellare, est apud cœternum Patrem ipsum esse hominem [*Greg.* seipsum hominem] demonstrare: eique pro humana natura rogasse, est eandem naturam in divinitatis suæ celsitudine suscepisse. » Cognosce quod nullatenus unigenitus dici potest, nisi verus sit Filius. De nullo adoptivo potest dici unigenitus, quia plures sunt quam unus, nec quisquam ex adoptivis in unitatem personæ cum Dei Filio assumptus est, nec ad divinitatis gloriam exaltatus: etiam nec unicus proprie dici potest, sicut probatissimis paulo ante beati Augustini testimoniis Christum dictum esse declaravimus; et sanctis quoque missarum ac orationum precibus beatum Gregorium postuisse superius ostendimus.

IV. Ergo et beatus Hieronymus in ejus versiculi interpretatione consentit, ubi Propheta ait: *Respice in me, et miserere mei: quoniam unicus et pauper sum ego* (*Psal. xxiv, 16*). ^a « Bene se unicum dicit, quia unigenitus est Patris in carne natus. » Qui vero negat unigenitum Dei Filium pro mundi salute crucifixum esse, sub Pontio Pilato passum et sepultum, et tertia die resurrexisse, omnino contrarius est catholico universalis Ecclesiæ symbolo, in quo verissime decantatur hæc omnia in unigenito Dei Filio facta esse, sicut beatus Fulgentius luculentus catholicæ fidei scriptor in epistola quam ad Petrum Diaconem direxerat, ostendit esse verum Dei Filium eundem, qui passus est, mortuus atque resurrexit. Qui post plurima catholicæ fidei documenta hujusmodi de Christo protulit sententiam ^b: « Natus est enim, inquit, de Patre, Deus Verbum; natus est de matre, Verbum caro factum. Unus igitur atque idem Deus Dei Filius natus ante sæcula, et natus in sæcu-

^b S. Fulgent. De Fide ad Petrum cap. 2, num. 10, 11, et paulo infra, 16, 17.

lo, et utraque natiuitas unius est, Filius Dei; verum etiam de eodem matris utero idem Deus homo [exiuit, et in sepulcro idem Deus homo factus jacuit, et ab inferis idem Deus homo] factus die tertia resurrexit. » Item in eadem epistola : « Quibus, inquit, verbis explicabitur carnis illius excellentia singularis, cuius divina est ex ipsa sui conceptione persona? » Attende quid dicit : « *Cujus est divina ex ipsa sui conceptione persona.* An aliquis audeat dicere adoptionem esse in divina persona Filii Dei? Totam itaque proprietatem suam, quam habuit ante sæcula, divina servavit persona in se ipsa, licet humanitas conjungeretur divinæ personæ Filii Dei. » Et paulo post : « Deus unigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex Virgine. Ista causa est, quia Deus factus est filius virginis Mariæ, et Maria virgo mater facta est unigeniti Dei. » Unum siquidem et illum unigenitum beata Virgo genuit Deum; non duos, unum verum Deum, et alterum nuncupativum, sicut vestra solet affirmare perversitas. Item in eadem ^a : « Quando in Jordane secundum carnem baptizatus est unigenitus Deus » Ecce beatus Fulgentius illum, qui in Jordane secundum carnem baptizatus est, super quem paterna intonuit vox, et Spiritus sanctus in specie columbæ descendit, unigenitum Deum constituit. Item qui supra in libro tertio, qui nuncupatur de Sacramento Dominicæ passionis; quia Redemptor noster, inquit, auctor vitæ, ideo a Petro apostolo perdocetur, quoniam Deus verus incunctanter, non autem **908** nuncupativus credendus sit, ita post plurima subinfert ^b : « Ex quo igitur Deus vitæ auctor hominem in unitatem personæ suscepit, ex quo [Al., ex eo] ille homo nomen vitæ auctoris obtinuit. » Quis potest vitæ esse auctor, nisi verus Deus? Quod beatus Petrus perspicue testatur in sermone, quem habuit ad Judæos; post alia excellenter prolata, hoc quoque subnexuit : Vos vero, inquit, sanctum et justum negastis ante faciem Pilati, judicante illo dimitti, et petistis virum homicidam donari vobis. Auctorem vero vitæ interemistis, suspendentes in ligno (Act. iii, 14). Quod olim Moyses divino digno eloquio prophetico prædixit spiritu futurum, ubi ait : Videbis vitam tuam pendentem ante te, et [non] credes vitæ tuæ (Deut. xxviii, 66).

V. Hoc velim certissime vos cognoscere, o viri fratres hujus adoptionis in Christo assertores, quod quidquid beatus Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ pontifex synodali auctoritate impio respondit Nestorio, vobis responsum esse absque dubio sciatis : quia ejusdem erroris impietas ejusdem veritatis responsionibus destrui debet. Nihil prorsus restat [Forte, distat] vestræ perfidiæ secta ab infidelitate Nestorii, nisi quod ille in matre Virgine erravit, vos in Filio Christo. Ille asseruit beatam Virginem Dei genitricem non esse, vos vero affirmatis, nec Deum verum, nec Dei vere Filium esse, qui natus est ex virginali

utero. Ille hominis tantum matrem sanctam Mariam putabat fieri, alterum agnoscens qui ante omnia tempora ex Patre natus est; alterum namque cum, qui in plenitudine temporum carnaliter ex Virgine homo factus est. Vos equidem non minori impietate decepti verum Dei Filium vultis esse, qui ante sæcula natus est ex Patre; illum vero, qui ex Virgine natus est, adoptivum filium Dei : addentes et adhuc huic incredulitati vestræ aliud impietatis genus, dicentes Deum esse verum qui ex Deo natus est, et Deum nuncupativum, hominem illum qui de Virgine factus est : atque super hæc dualitatis nomina, id est, veritatis et nuncupationis, proprietatis [et] adoptionis; nimia caritate obscuratum habentes cor, dicitis unum Deum esse et unum Filium, quem vos verum Deum et nuncupativum, proprium filium et adoptivum multa sermonum varietate sæpius in duos deos et in duos filios dividitis [dividitis] : nomen dualitatis tantummodo in personis execrantes, sed in fide propria firmiter rem dualitatis ostendentes. Sed legite diligentius synodales libellos beati Cyrilli antistitis, ut cognoscatis vestri erroris originem ex venenosa Nestorii ebullire voragine, ac vosmetipsos ex illius sanctissimi Patris, beati siquidem Cyrilli, litteris corrigite; sequentes charissimi vestri quondam Felicis, nuac autem nostri exemplum : qui viam veritatis cognoscens, non erubuit erroris sui confiteri ignorantiam, et per fidem catholicam unitati Ecclesiæ Christi seipsum compaginari. Ponamus tamen pauca ex illius ante nominati Patris libello testimonia, quatenus ex illorum lectione intelligatis, quid per hominem, serie [Cod. Paris., quid per omnem seriem] litterarum suarum, astrui velit.

VI. Dicit itaque in ea epistola, quam ad ipsum direxit Nestorium inter cætera sic : « Ita, inquit, Christum unum et Dominum confitemur, non tanquam hominem cum Verbo adorantes, ne divisionis quædam species inducatur; sed unum Filium eundemque adorantes. » Item in synodo celeberrimæ auctoritatis, quæ congregata est in Ephesina civitate contra ipsum Nestorium, sic de Christo ipse Cyrillus testatur (Epist. 4 ad monachos Ægypti) : « Non hominem, ait, et Verbum duos Christos, alterum sublimem, et alterum subditum; sed Deum et hominem unum eundemque confitemur Christum. » Nunquid non duos Christos constituitur, unum sublimem, et alterum subjectum, qui dicit unum Christum verum Deum, et alterum nuncupativum; vel unum Dominum, et alterum servum? Et paulo post : « Nuncupamur etenim nos ipsi per gratiam Dei, verumtamen non ita Deus Filius, sed natura magis et veritate, licet caro sit factus. » Et in sequentibus inquit : « Nos quidem et sancto uncti sumus **909** Spiritu, adoptionis siquidem ditamur gratia, vocamurque etiam dii; nostræ vero naturæ mensuram non ignoremus. Sumus enim ex terra, et

^a S. Fulgent. De Fide ad Petrum, cap. 9, num. 52, integer textus, ita sonat : « Filius solus est, super quem vox illa solius Patris insonuit, quando in Jor-

dane secundum carnem baptizatus est unigenitus Deus. »

^b Item ad Trasimundum regem, cap. 12.

habitamus inter servos. Et ille est, non in quibus nos, sed natura vere Filius, et omnium Dominus. » Attende diligentius quomodo discrevit inter nostræ adoptionis dignitatem, et naturalem in Christo Filio Dei, qui ex Virgine natus est, veritatem : quod adhuc perspicacius in sequentibus mox ostendere curavit : « Quocirca, inquit, ex duabus quidem rebus indubitanter, divinitate et humanitate, Emmanuel est. Verumtamen unus Dominus Jesus Christus, unusque et vere Filius, Deus simul et homo; et non homo Deus factus, sub æqualitate horum, qui per gratiam; sed Deus potius verus. » Vide, lector, et intellige quam fiducialiter Christum in duabus naturis affirmat, quod sit unus et Filius etiam et vere Deus, non secundum gratiam sicut nos. Attende, subsequens ait : « Palam ergo est, quia unitatis res assumpta necessario quidem proprium Filium declaravit Dei, qui ex sancta Virgine est. » Item, ut adversarii destrueret dicta, contrario posuit argumentum : « Sed si est Christus, inquit, neque Filius vere, neque naturaliter Deus, sed homo purus secundum nos, et divinitatis organum; salvati quidem sumus non in Deo quodammodo, sed in uno magis secundum nos, moriente pro nobis, et virtutibus alienis resuscitato. » Et in fine eorundem sermonum : « Colimus autem non purum hominem, absit! sed Deum potius naturaliter, non ignorantes ejus gloriam, licet factus sit. »

VII. Quid opus est plura excipere ejusdem libelli testimonia, dum in Ephesina civitate ad hoc ipsum conventus sacerdotum Christi ex diversis mundi partibus adunatus est, ut destrueret hanc ipsam iniquitatis sectam, in qua vos cum Nestorio irretitos esse, nulla est dubitatio : quod certissime ejusdem synodi litteras legentes agnoscere potestis, si aliqua in vobis rationalis creaturæ particula remanserit. Hoc solum vobis restat remedii, ut tota mentis alacritate relinquatis infidelitatem illius Nestorii atque vestram, quæ procul dubio ex unius radicis impietate processit. Aut si hoc non placuerit pertinaciæ vestræ, scitote certissime ecclesiasticæ auctoritatis censura vos cum illo etiam æternaliter damnandos esse, qui serenitatem catholicæ fidei per multas orientales mundi partes suæ perfidiæ nebulis obumbravit, atque ideo justo judicio ab eadem universali Ecclesia Satanæ traditus in perpetuam perditionem.

VIII. Sed ut sciatis nos neque cum Nestorio, neque cum vestra infidelitate Christum in duas dividere personas; neque cum Eutyche Christum in unam confundere naturam; sed vere duas naturas proprias et perfectas, et unam personam ore et corde catholico confitemur. In illo unus, id est [*Fortè, idem*], Deus et homo est Christus. Duas namque naturas, quæ sunt in eo, duas formas nominavit Apostolus, ubi ait : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semet-*

^a S. Leo, epist. 28 ad Flavianum, cap. 4.

ipsum exinonivit formam servi suscipiens (Philip. 11, 6). Item ut unam ostenderet in Christo personam, alio loco ait : *Et ego si quid donavi, in personam Christi donavi* (II Cor. 11, 40). ^a « Egit enim utraque forma cum alterius communionem, ut beatus Leo ait, quod proprium est Verbi, Verbo scilicet operante, quod Verbi est, carne exsequente, quod carnis est. Unum horum conuscat miraculis, aliud succumbit injuriis. Et sicut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non recedit, ita [caro] et naturam nostri generis non reliquit. Unus enim idemque est, quod sæpe dicendum est, vere Dei Filius, et vere hominis filius. » Videtisne quod beatus Leo præcipuus catholicæ fidei Doctor verum Dei Filium Christum confitetur, et verum hominis filium? Ubi invenistis in humana cum esse natura adoptivum filium, et non verum, nisi ex Nestoriana, vel vestræ impietatis temeritate? Item ipse Leo in eadem epistola ad Flavianum episcopum directa, de qua superioribus ejus sermones traximus : « Qui enim verus est, inquit, Deus, idem verus est homo, et nullum est in hac unitate mendacium, dum **910** invicem sunt et humilitas hominis et altitudo Deitatis. » Item quoque in eadem homilia de Natale Domini ait (Cap. 8) : « Quidam vero, inquit, tanta perfidia involuti, ut Christum Deum majorem, et Deum minorem putaverint credendum esse. » Nonne hæc vestra infidelitas nova duos deos fingit, unum majorem, et alium minorem, dum Christum asserit secundum divinitatem verum esse Deum, id est majorem; et secundum ^C humanitatem nuncupativum Deum, id est minorem Deum? Nec ibi vera unitas esse poterit personæ, ubi tam divisa est potestatis inæqualitas.

IX. Huic quoque sanctissimo papæ Leoni Vigilius paria de duabus in Christo naturis et unitate personæ sentit in suis Opusculis, quæ contra Nestorii impietatem vel Eutycheis veridico stylo exaravit; ubi plurima namque de proprietate naturarum in Christo, et singularitate unius personæ mirabiliter exposuit. Cujus catholicæ fidei litteras si pia mente legere dignemini, forte miserante Deo in viam ecclesiasticæ pacis pervenietis. Dicit enim inter cætera, quæ lucide de Christo exsecutus est ^b : « Sed Verbum, inquit, propter carnem suam homo sit, et caro propter Verbum Deus sit; et quidquid est proprium Verbi, sit commune [cum carne; et quidquid est proprium carnis, commune sit] cum Verbo : quoniam Verbum et caro unus est Christus et una persona. » Et multa alia legentes, et pie intelligentes de veritate, quæ in Christo est, seu de duarum naturarum proprietatibus, seu de singularitate unius personæ, in ejusdem Patris litteris inveniri poterunt. Nec non his præfatus Patribus præcipuus rhetor Victorinus valde similia suis innexuit disputationibus, qui de Tulliana schola ad bella processit ecclesiæ ea, tam fortis fidei defensor factus, quam clarus inter rhetores habebatur. Scripsit enim in libro catholicæ fidei primo de Chri-

^b Vigilius Tapsensis libr. II contra Eutychem, tom. VIII BR. PP., num. 7.

sto ita : « Nos, inquit, dicimus esse nobis Patrem Deum, et maxime. Qua de causa et juxta quid Deus [Vict. quæ causa et juxta quid? quoniam Deus] charitate prædestinavit nos in adoptionem per Christum. Nunquid et Christum per adoptionem Filium Deus habet? Nullus ausus est dicere. » Et in sequentibus^b : « Dei igitur Filius Christus, filii et nos; sed nos per adoptionem, nos per Jesum Christum, nos [Vict. vos] ut filii dispersi. Num et Christus sic Filius? Natura igitur Jesus Filius, nos per adoptionem filii. Quod natura sit filius, ipse dicit sæpe : *Pater, gratias tibi ago, quod me audisti* (Joan. xi, 41), et, *Pater, salva me ex ista hora* (Joan. xii, 27).

X. Horum, inquam, omnium, quos enumeravimus, auctoritate testium confidentes estote, viri fratres, et vosmetipsos ex sacratissimis illorum paginis corrigite, atque adunate in confessione catholicæ fidei universali Ecclesiæ Christi, recolentes quid eximius prædicator gentium Hebraico scribens populo, enumerata magna sanctorum multitudine testium, adjunxit : *Habentes autem tantam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen* (Hebr. xii, 1). Deponite, fratres, deponite hoc pessimæ infidelitatis pondus, et perversæ doctrinæ sarcinulas, et circumstans cordis vestri ostiola incredulitatis peccatum. Revertentes revertimini in lucem serenæ veritatis, et unitatem catholicæ pacis. Iterum iterumque rememorate, quos posuerim vobis testes, et illorum magis probatissimis credite testimoniis, quam inanissimis vestræ temeritatis ratiunculis. Quæ major potest esse blasphemia, quam Dei Patris testimonio non credere de Filio suo, quem semel et secundo cœlesti voce suum esse, etiam et dilectum, testatur? Qualis impietas est, evangelicæ non credere auctoritati, Veteris Novique Testamenti divina spernere dicta? Qualis perversitas est prophetis atque apostolicis contradicere paginis? Quam nefanda et impia temeritas esse dignoscitur, totius mundi doctorum resistere prædicationi? Vel quam misera infelicitas est, qualibet perversitate unitatem sanctæ Dei Ecclesiæ scindere, et quemlibet hominum a compagine charitatis seipsum separare, sine cujus societate nil Deo placere Apostolus testatur.

¶ XI. Ergo plurima de sanctorum Patrum opusculis collegi testimonia, et multo plura potuissem, si non nimis longum esset : sciens quoque hæc sufficere, vel magis superabundare illi, cui Deus cor aperit ad credendum. Illi vero, qui obturato corde in sua confidit pertinacia, nil sufficit, quia filius gehennæ futurus est. Novit Dominus, qui sunt ejus, et vias illorum agnoscit. Scientes scitote quod ignorantia vestra vos excusare non poterit, quia qui ignorat, ignorabitur (I Cor. xiv, 38). Multo magis discite ab eo, qui ait : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29) : qui etiam sanandis solebat dicere : *Fides tua te salvum fecit* (Marc. x, 52). Impos-

^a Marius Victorinus Afer in Responsione ad Candidum Arrianum.

sibile est enim sine fide placere [Deo : credendo vero oportet nos accedere] ad Deum [Cod. Paris, ad Dominum]. *Omnia vestra honesta*, dicit Apostolus, *cum ordine facite* (I Cor. xiv, 40). Et in alio loco sanctæ Scripturæ dicitur : *Ordinate in me charitatem* (Cant. ii, 4). Ordinata charitas est, primum credere de Deo quæ in divinis leguntur libris, et post fidem, intelligentiæ devotionem adhibere. Sed vos, ut patefactum est, ordine præpostero accedere vultis ad Deum, præponentes humanæ conjecturæ frivolas [Forte, frivolas] ratiunculas catholicæ fidei soliditati, volentes prius intelligere, et secundo loco credere. Quod propheta prohibuit, ubi ait : *Nisi credideritis, non intelligetis* (Isai. vii, 9, secundum LXX); significans miraculis divinis primo fidem esse præstandam, et postea intelligentiæ dona a Deo præcauda. Ideo frustra vestra laborat scientia, volentes prius intelligere, et postea credere; dum prius est credere, et postea intelligere. Quod beatus princeps apostolorum sciens, dum interrogati apostoli fuerunt ab ipso Deo Christo, quid de seipso sentirent, vel si alire voluissent, sicut cæteri, qui cum reliquerunt, respondit Petrus unus pro omnibus, vel magis omnes in uno : *Domine, ad quem ibimus?* inquit; *verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, et cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei* (Joan. vi, 69, 70).

Quæ verba apostolicæ confessionis ita sanctus Augustinus exponens ait : « *Domine, ad quem ibimus?* Repellis nos a te, da nobis alterum te. *Ad quem ibimus?* [Si a te recedimus, ad quem ibimus?] *Verba vitæ æternæ habes.* Videte quemadmodum Petrus, dante Deo, recreante Spiritu sancto, intellexit; unde, nisi quia credidit verba vitæ æternæ [Aug., unde, nisi quia credidit? *Verba vitæ æternæ habes?*] Vitam enim æternam habes in ministratione corporis et sanguinis tui, et nos credidimus et cognoscimus. Non cognovimus et credimus, sed credidimus et cognoscimus [Aug., cognovimus]. Credidimus enim, ut cognosceremus. Nam si prius cognoscere, et deinde credere velimus, nec cognoscere nec credere valeremus. Quid credidimus, et quid cognovimus? *Quia tu es Christus Filius Dei*, id est, quia ipsa vita æterna tu es. » Hac cognita apostolicæ auctoritatis confessione, hanc regulam sequimini, hunc confessionis ordinem tenete, ut possitis ad agnitionem veritatis pervenire. Abstinete vos a colloquio nugacitatis, nolite scrutari scrutinia, ne deficiatis in efficacia vestra, putantes vos sapientes esse, cum insipientes inveniamini fieri. *Nolite alta sapere, sed humilibus consentientes estote* (Rom. xii, 16). *Qui mel multum manducat, non est ei bonum, et qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria* (Prov. xxv, 27). Incrassatus vero animus, et carnali consuetudine involutus, nisi Spiritu Dei illuminante, purum veritatis lumen aspiciere nullatenus valet. Nihil igitur magis vestræ obsistit intelligentiæ veram cognoscere fidem de Christo Domino Deo nostro, quam carnalis consue-

^b Idem libr. 1 adversus Arium BB. PP., tom. IV

^c S. Aug. Tract. xxvii in Joan. num. 9

tudo; quia quod in hominum filiis, [qui] carnali conjunctione [generantur] ^a, fieri non posse intelligitis, hoc in Dei Filio nequaquam fieri posse aestimatis. Procul dubio omnis carnalis cogitatio a cordibus vestris funditus repellenda est, si veritatem divinæ humanæque generationis in Christo Dei Filio cognoscere vultis. Et habete fidem sanctarum paginis Scripturarum, et nolite transgredi terminos, quos stauerunt Patres ecclesiasticæ dignitatis. Ipsi sunt a quos dulcissima promissio Dei Christi in cælum ascendentis dic' a est: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxvii, 20). Ipsi [Cod. Paris., in ipsis] idem quotidie loquuntur Spiritus, qui olim locutus est in prophetis, qui venturum mundo Christum prædicaverunt. Ista omnia impleta esse, quæ prophetæ prædixerunt in Christo quotidie prædicant, in eis manet vera pax et charitas per Spiritum sanctum, sicut ipsa Veritas testatur, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (Joan. xiv, 27), id est, in pace relinquo vos, in pace inveniam vos. De his alio **912** loco dictum est: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur* (Matth. v, 9). Illi etiam sunt electi filii Dei, qui in pace et unitate ecclesiasticæ concordie permanent, et Christum Dominum nostrum verum Deum, verumque Dei Filium corde credunt et ore prædicant; quia *corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit in salutem* (Rom. x, 10).

XII. Sciendum est certissime, et quod multum excedit, ut beatus Leo papa dicit ^b, atque supereminet humani eloquii facultatem, divini operis magnitudo. Et inde oritur difficultas fandi, unde et est ratio non tacendi: quia Jesu Christo Filio Dei non ad divinam essentiam, sed etiam ad humanam spectat naturam, quod dictum est per Prophetam: *Generationem ejus quis enarrabit* (Isai. l.iii, 8)? Utramque enim substantiam in unam convenire personam nisi [fides] credat, sermo non explicat: et ideo nunquam materia deficit laudis, quia nunquam sufficit copia laudatoris. Et ut facilius unitas personæ in Christo, duarumque proprietates naturarum a simplicioribus intelligi valeat fratribus, ponamus aliquid exempli gratia, more sanctorum solito doctorum ex visibilibus, ad intelligenda invisibilia: quamvis nihil tante excellentiæ, et tam ineffabili conjunctioni, quæ in Christo facta est, digne comparari queat. Quod si calix ex auro argenteoque fabricatur in ministerium altaris sancti, in quo sacramenta salutis nostræ spiritali benedictione conficiuntur; ita tamen ut aurum in suæ naturæ permaneant fulgore, et argentum proprio candore locis opportunis circumfingat [Cod. Paris., circumcingat] auri fulgorem. Nonne siquidem unus est calix, quamvis ex duobus conficiatur metallis: imo et ad unius ministerii artificiali manu compositus officium? Quis juste dicere potest propter auri incomparabilem pulchritudinem verum esse calicem? Solummodo aurum tibi fulget, et nun-

^a Verbis inter ansulas inclusis vera lectio restituitur ex cod. Paris.

cupativum ea parte. ubi argentum circumcingit aurum; imo etiam unus est idemque calix ad unius ministerii dignitatem electus. Hoc exemplum accipiatur dictum propter unitatem personæ et unius dispensationis ministerium, quod in Christo completum est; non, ut quis divinitatis substantiam, quam auro designavi, creatam esse arbitretur prorsus. Sicut in vitreo vasculo lux intus absconditur, et foras per vitrum refulget: ita per carnem purissimam divinitatis gloria, foras aspicientibus et credentibus, miraculis resplenduit, sicut voluit et placuit ei qui intus latebat.

XIII. Audi me, obsecro, patienter, scholastica Hispaniæ congregatio, tibi loquentem, quæ novi semper aliquid audire vel prædicare desideras, non contenta apostolicis traditionibus, nec universalis Ecclesiæ catholica fide; nisi tu aliquid per te invenires, unde tuum nomen celebrares in mundo. Dic, dic, gens sancta, populus acquisitionis, genus regale (*I Petr. ii, 9*), quid tibi Christus fecit? Quid in te peccavit, ut tantum vilisset in corde tuo? Quare minorata est gloria ejus in mente tua? Cur indignis clarificare eum, quem paterna vox de cælis clarificavit? Cur contemnitis adorare eum verum Deum et verum Dei Filium, quem angeli adorant in cælis? Nunquid non ille est, qui nonaginta novem oves reliquit in cælis, ut te perditam requireret in terris (*Matth. xviii, 12*)? Nunquid non ille est, qui te sub sicco vidit jacentem, antequam Philippus vocaret te, et descendit, ut liberaret te (*Joan. i, 48*)? Quare non dicis eum Nathanael; *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es rex Israel* (*Joan. i, 40*): Nonne te semivivum spoliatum, vulnèratum a latronibus, cum descendisset ab Jerusalem in Jericho, reperit, et miseratus tui imposuit te jumento suo, et duxit in stabulum, et dedit pro te stabulario duos denarios, præcipiens, ut curam tui haberet (*Luc. x, 50 seqq.*)? Annon ille est, qui tuæ salutis causa, quasi ovis ductus est ad victimam, ligatus, flagellatus, consputus, spinis coronatus, novissime in crucem levatus, mortuus sepultus; sed tertia die resurgens atque triumpho gloriæ cælestis ascendit, a dextrisque Dei Patris sedens, iudex vivorum et mortuorum venturus? Nonne audis eum de cælis clamantem tibi: *Popule meus, quid feci tibi* (*Mich. vi, 5*)? Nunquid eduxi te de domo servitutis, et liberavi te de manibus inimicorum meorum [Cod. Paris., tuorum], omnesque animam quærentes tuam undis salutiferi fontis obrui [*Forte, ablui*], et protexi iter tuum rorifera sancti spiritus nube et **913** cælesti pane corporis mei pavi te, et potavi te aqua et sanguine, quæ feriente milite de latere meo fluxerunt? Super hæc omnia præparavi tibi mansionem perpetuæ beatitudinis in domo Patris mei. Tu his omnibus ingratus beneficiis meis, me ignobilem paternæ majestatis filium blasphemare audes, conditionalique tecum servitio me degenerare niteris. Quasi unum ex vobis, et vix adoptione

^b S. Leo papa, serm. 9, de Nativ. Dom. cap. 1.

dignum in filii persona aestimas. Quid fuisti, antequam te mea respiceret pietas, priusquam tuam naturam in personam proprietatis meae assumerem; te glorificans, non me minuens? Nonne te inveni in sanguine tuo jacentem, in sanguine, inquam, tuo involutum? *Umbilicus tuus non est praecisus, membra tua non fuerunt sale salita (Ezech. xvi, 4)*. Nonne durissimis diabolicæ sævitæ vinculis te inveni ligatum, et modo me Deum verum, vel Filium Dei verum confiteri despicias? Regem, Redemptorem, Salvatoremque tuum saltem me nominare reformidas: sed adoptivum, tui per omnia similem, servumque conditionalem, vel captivitatis nomine notatum appellare vel etiam credere non dubitas. Recessit tibi ab animo paternæ vocis testificatio: *Filius meus es tu, ego hodie genui te (Psal. ii, 7)*. Et ne dubitares, de qua dixisset natura, mox subiungit: *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam (Ibid., 8)*. Olivioni dedisti versus ejusdem prophetæ in psalmo xxiii, ubi me quinquies regem gloriæ prædicare non formidavit, adjecitque, ut scires de quo diceret: *Dominus fortis et potens, Dominus potens in pralio*. Etiam et hoc addit: *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ (Psal. xxiii, 8, 10)*. Itemque in alio psalmo: *Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis (Psal. lxxi, 4)*; qui etiam Propheta multoties variis allegationibus me regnare testatur. Insuper ut certissime scires, de qua natura dixisset, ait in quodam loco: *Dominus regnavit a ligno (Psal. xcvi, 40)*; ne dubitares eundem perpetualiter regnasse, quem in ligno suspensum esse vidisti.

XIV. Sed et te, Elipande, video te inmemorem esse beneficiorum meorum. Nunquid non ego te tuli de domo patris tui, et posui te pascere gregem populi mei? Oleo sancto meo unxi te, ut esses dux in domo Patris mei. Elegi te, ut esses fidelis servus et prudens; et constitui te super familiam meam, ut dares ei in tempore tritici mensuram, et cibaria dispensares ancillis meis. Tu vero sprevisisti, et despexisti me, et seminasti clancula manu perfidæ zizaniam in medio purissimæ fidei tritico. Projecisti me post tergum tuum, ut tibi fecisses nomen. Despexisti omne consilium meum; quid facies, dum venero requirere pecuniam meam, quam tibi dedi multiplicandam, non [ut] absconderes illam sub pulvere terræ? Tu itaque non solum multiplicare illam segnis fuisti, non dans illam nummulariis, ut cum usura recepissem quod meum est: sed adulterino numismate sub meo nomine signasti eam, et argento septemplexiter purgato scorium immiscere tentasti, caupo factus perfidus; non servus prudens et fidelis, sed servus nequam et infidelis: qui me non tantum durum Dominum, sed servum captivum vocare solitus est. Quid ad hæc responsurus eris, o prædicator adoptionis, et assertor nuncupationis in Christo Deo Dei Filio, dum hæc et alia multo plura tibi in faciem obijciuntur? Quare non primo omnium cogitasti, quæ utilitas esset Ecclesiæ Christi in hac prædicatione adoptionis, vel in nominis nuncupatione? Si

PATROL. CI.

A necessaria esset hæc novitas nominum populo Christiano, quare hoc apostoli non prædicaverunt, nec in suis litteris nobis exaratum reliquerunt? Procul dubio alius spiritus per te prædicat Christum adoptivum filium et nuncupativum Deum: alius vero per apostolos Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, Deum verum et proprium Dei Filium; quorum prædicationi nos toto corde consentimus, nil omnino eorum addentes vel minucentes sacratissimæ doctrinæ, vel universali symbolo, vel ecclesiasticæ consuetudini; sed nosmetipsos intra terminos paternæ traditionis, et catholicæ fidei veritatem firmiter statuentes, quidquid in illorum sanctissimis legitur litteris, sine dubitatione credimus et fiducialiter prædicamus; scientes certissime quod laudanda sunt mysteria Dei, non ratione discutienda: quia *incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus. Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit (Rom. xi, 33, 34)*. Tantum divina voluit providentia, ut rescriberetur in evangelicæ celsitudinis auctoritatem, sanctorumque Patrum probabilibus 914 litteris, quantum ad nostram sufficere salutem censuit. Illis utamur nominibus de Christo, quæ in Veteri Novoque Testamento inveniuntur scripta. Sufficiat nobis apostolicæ auctoritatis doctrina, et catholicorum Patrum longo tempore explorata fides. Quiquid illi de Christo dixerunt, dicamus et nos, imo pia credulitate tenemus, quidquid ab aliis nobis sacro dogmate traditum esse inveniatur. Aliter Judæi, qui in umbra legis erraverunt, impingentes in lapidem offensionis, de Redemptore mundi censuerunt: aliter nos in luce evangelici splendoris ambulantes intelligere debemus. Illis parvulus natus est, nobis filius datus est. Si illis servus ænigmatico prophetarum sermone promissus est, nobis Dominus et Dei Filius, sicut sol oriens in æternum ortus est diem. Illi crucifixerunt, in quem non crediderunt; nos glorificemus, in quem credimus. Nos cantemus illi cum omni cœlesti militia: *Gloria in excelsis Deo (Luc. ii, 14)*, quatenus ejus piissima misericordia nobis donet pacem et bonam voluntatem in terris.

XV. Credamus ergo eum Dei vere filium, et confiteamur eum de Virgine natum, verum Deum et verum hominem, unum Dei Filium, proprium et perfectum, verum et viventem in sæcula, et laudemus miserationes ejus, et veneremur potentiam ejus; quia ipse est rex gloriæ, et rex regum, et Dominus dominantium, et Deus deorum, et Deus magnus, et Deus omnipotens, et verus Dei Filius. Per ipsum universa creata sunt; per ipsum universa restaurata sunt, quæ in cœlis, et quæ in terris sunt. Ipse hominem, cum non esset, creavit; ipse perditum reformavit. Ipse est totius potestatis summa; ipse est thesaurus virtutum, fons vitæ, pulchritudo pacis. Ipse est flos paradisi, qui de virga radicis Jesse nostrum ascendit in orbem. Ipse est convivium angelorum, festivitas sanctorum, salus infirmorum. Ipse est amicus verus, consiliarius salutis nostræ, dia-

10

dema regni æterni. Hic est vita credentium, resurrectio mortuorum, redemptio captivorum, lux indeficiens. Ipse est angelus pacis, minister vitæ. Ipse est æterna beatitudo; ipse est beata æternitas. Ipse Verbum coæternum Deo Patri, et consubstantiale, per quem omnia facta sunt. Ipse caro factus, de Virgine natus, prænuntiatus a prophetis; a stella demonstratus, a Magis adoratus, a pastoribus manifestatus, Emmanuel vocatus, et Dei Filius verus declaratus. Factus sub imperio hominum in terris, cum ipse sit imperator angelorum in cælis. Ipse primam stolam reddidit filiis Adæ, paradysum aperuit, vitæ orbem exhibuit, libertatis januam patefecit. Insuper etiam, quod Adam non habuit, cælorum

regnum omnibus credentibus ostendit. Quod enim paradisi vel cælestis regni patent januæ, victoria est Christi. Credamus ergo omnem veritatem in eo. Nam et ipsa beata virgo Maria credendo concepit Christum, et nos credendo perveniamus ad illum. Credamus illum regnantem in cælis, qui pro nobis natus est in terris; quem solum non violavit nativitas prima, ut nos mundaret secunda. Per illum liberati sumus a servitutis iugo, per illum reconciliati sumus Deo Patri, non meritorum gloria, sed miserationis gratia. Ille nobis est mediator in vitam, qui et remunerator in gloriam, Jesus Christus verus Deus et verus Dei Filius, qui vivit et regnat cum Deo Patre et Spiritu sancto in sæcula sempiterna.

ADDITAMENTUM INCERTI AUCTORIS.

Mirabile testimonium sancti Augustini psalmo LIV.

Dum lectus fuit mihi ad mensam tractatus ille, subito venerunt in aures hæc verba: [Si in mente tibi non venit Christus, dormit, excita Christum, recole fidem. Tunc in te dormit Christus, si verum illum filium Dei abnegas esse, si oblitus es passionis illius. Tunc in te vigilat Christus, si meministi passionem Christi.]

915 In præsentī disputatione si eveniat causa cum quolibet verba serere de adoptione et proprietate, quam dicunt in Christo esse, interrogandum est quæ sit persona Filii Dei in æterna nativitate? An sit unigenitus in illa persona, verus et proprius Filius Dei? Si inquisitor [*Forte*, inquisitus, seu quæsitus] respondit: Certissime unigenitus est in illa persona, verus et proprius Filius Dei; statim habes respondere et captare eum ex suis verbis: Si unigenitus est in ea persona, quam æternaliter habuit, utique in illam personam assumpsit humanitatem veram, ut esset unigenitus, proprius et verus Filius Dei, et nullum locum habet adoptio in illa persona. Nos sumus in persona adoptionis, ille est sicut fuit ante assumptionem humanitatis totus in persona proprietatis. Si adoptivus est in humanitate, et unigenitus

in divinitate, absque omni dubio duas habet personas, nostram scilicet, qui sumus adoptivi Filii Dei, et suam, quam æternaliter habuit.

Item interrogandum est, si beatissima Virgo genitrix Dei vere dicatur? Vel si proprius sit filius ejusdem Virginis Christus in divina et humana natura? Si responderit inquisitor: Est ea ratione proprius et totus Christus in duabus naturis Dei Patris Filius: quia sicut humiliavit divinitas seipsam, ut esset unusquisque [*Forte*, filius: *verum videtur aliquid deesse*] hominis; ita exaltata est humanitas, ut esset verus Dei Filius. Si adoptiva est humanitas Deo Patri, adoptiva est divinitas Virgini matri, quia alia substantia est divinitas, alia est humanitas, et e contrario alia humanitas, alia divinitas. Illa, id est divinitas, propter hominem homo verus, et verus filius hominis: ista propter Deum, verus Deus et verus Filius Dei.

Item si propter assumptionem, sicut solent illi dicere, humanitatis adoptivus est in humanitate, illius est siquidem adoptivus, qui assumpsit hominem, id est, Filii Dei. Sola namque Filii persona assumpsit hominem, id est, Filii Dei.

EPISTOLA ELIPANDI

AD FELICEM NUPER CONVERTUM.

(*Hanc epistolam vide hujusce Patrologiæ tomo XCVI, col. 880.*)

917 CONFESSIO FIDEI FELICIS

ORGELLITANÆ SEDIS EPISCOPI.

(*Vide Patrologiæ tom. XCVI, col. 882.*)

EPISTOLA ALCUINI AD FILIAM IN CHRISTO.

(Anno 800.)

Instruit filiam in dogmate contra Adoptianos.

921 Filix in Christo charissimæ devotus in fide Pater salutem.

Sæpius vestræ probatissimæ charitati scriberem, si occasionem mihi vestra dilectio daret, vel verbis

pacificæ salutationis, vel familiarum suavitate litterarum. Tamen ea charitate instigante, quæ omnia sperat, non cesso vestram officio syllabarum appellare dilectionem, et notæ familiaritatis dulcedinem